

УДК 007.304:323

СТРУГАЦЬКИЙ ВАСИЛЬ,
кандидат філософських наук, доцент

АГРЕСОРНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ НА МАСОВУ СВІДОМІСТЬ НА ТЛІ СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ. МІФОЛОГІЯ МІЛІТАРНОЇ ФАЗИ

Автор продовжує філософське дослідження агресорного маніпулятивного впливу на масову свідомість, яке є базовою складовою загарбницької війни РФ проти України.

Під час її мілітарної фази виявляється комплекс політичної міфотворчості. Ця система взаємопов'язаних міфологем отримує назву "міфологія гібридної війни". Указується, що її впровадження й підміна нею реальності є способом маніпуляції масовою свідомістю. Деталізуються також засоби реалізації цього способу й виділяються цілі маніпуляції. Крім цього, аналізуються характерні зміни трансформованої картини психічних процесів і станів маси.

Ключові слова: маніпуляція свідомістю; міфологія гібридної війни; міфологема; некогерентність; каналізація мислення; спосіб і засоби маніпуляції масовою свідомістю.

Постановка проблеми, її актуальність. У попередній нашій роботі [1] досліджено домілітарний технологічний вплив на масову свідомість громадян України акторами держави-агресора. Висновки дослідження зводилися до такого:

1. Протягом принаймні останніх десятиліть в Україні внутрішніми проросійськими функціонерами успішно створювалася міжкласова верства населення, лояльна до антидержавних (проросійських) ідей. Це здійснювалося шляхом ендогенного деінтелектуалізуючого, аномізуючого, нігілізуючого й схизмогенного впливу на соціум. Верства громадян, що стала соціальним ґрунтом для мілітарного вторгнення, через певний час почала відзначатися притлумленими раціонально-критичними здібностями, втратила ряд аксіоматичних моральних та правових взірців і самоідентифікаційних ознак - таких як, скажімо, національна гордість, патріотизм, громадянський обов'язок, правова свідомість, моральність тощо. Проводилася технологія редукування особистості до легко керованого індивіда.

2. Це відбувається і зараз, зокрема, унаслідок того, що соціальні інститути політики, релігії, моралі перебувають у стані дисфункції, ЗМІ транслюють некрофільську або тваринно-афективну тематику, а інститут освіти вихолостив раціонально-гуманітарну складову шляхом скасування нормативності викладання української мови раціоналізуючих умоглядних наук.

3. Держава-агресор когортою агресивних політиків, квазінауковців, журналістів тощо тривало транслювала населенню територіально близьких від неї областей України міф про його особливу, неукраїнську ідентичність («русскость», «русскоязычність», причетність до «русского мира»). Тобто мав місце й екзогенний схизмогенетичний вплив.

4. За кілька місяців до мілітарної стадії, створивши інформаційний хаос під час Революції Гідності, Російська Федерація (далі - РФ) за допомогою своїх де-юре чи де-факто ЗМІ потужно проводила дезінформаційно-дискредитаційну кампанію проти ідей національного революційного руху. Телеглядачеві, віддаленому від Києва, почасти транслювався категоричний викривле-

ний технологічний продукт, який висвітлював Революцію в негативних акцентах - як заколот найнятих нероб, фашистів, русофобів тощо. Це додатково посилювало раніше наведений нігілізм і схизмогенетичний дискурс на сході України та в АРК.

5. Паралельно із цим проросійсько орієнтовані (або технологічно переорієнтовані) громадяни були швидко призведені до афективних протестних антиукраїнських колабораціоністських політичних настроїв шляхом генерування цілеспрямовано поширюваних чуток про вигадану небезпеку з боку міфічних легіонів націоналістів, які масово їдуть на Донбас та в Крим, щоб карати всіх інакомислячих, насильно українізувати, проводити „зачистки” і т. ін. Так була штучно створена антидержавна політична воля в частини громадян України.

Це схематична картина підготовки соціального матеріалу, переорієнтованого на російське політичне тло й потенційно лояльного до агресії РФ.

Частина громадян України, добровільно сприйнявши маніпуляцію над своєю свідомістю, стала керованою силою неоголошеної війни.

Метою нашої роботи є продовження соціально-філософського аналізу ворожої технологічної дії на масову свідомість громадян України. При цьому ми зосередимося вже на мілітарній стадії конфлікту. Безпосередніми завданнями нашого дослідження буде відстеження засобів, способів та векторів цього маніпулятивного впливу.

Методологія роботи загалом зводиться до принципів міжнаукового гуманітарного підходу, неупередженості, детермінізму, синхронності й діяхронності розгляду динаміки соціально-політичних та психічних явищ, а також до аналітико-синтетичних, дескриптивних, компаративних та дефінітивних методів. *Об'єктом* дослідження є прихований вплив держави-агресора на масову свідомість громадян України. *Предметом* - сукупність даних про такий вплив, великий масив яких міститься в Internet у формі журналістських розслідувань, відеозаписів виступів російських політиків, політичних коментаторів тощо.

Виклад основного матеріалу. Маніпуляція масовою свідомістю широко практикується у сферах політики й державного управління вже принаймні протягом століття. Це пояснюється формальним відходом більшості країн світу від варіантів монархічної влади й відповідних методів неприхованого соціального примусу. Відтак слово „демократія” в сучасному державному управлінні диктує владі, на наш погляд, дві головні тактики взаємодії з суспільством. Воно або зобов'язує державу *дійсно вести діалог* із ментально вільними громадянами з автономною моральністю та раціональністю. Це не просто, бо такі особистості, попри високу продуктивність, утворюватимуть громадянське суспільство, вимогливе й критичне до влади. Або державна надбудова *просто називатиметься* демократичною. Задля громадянської покори вона впроваджуватиме технологію *неявного* впливу на свідомість власних громадян, тобто маніпуляції. Остання модель прагне перетворити людей на некритичних індивідів, які спрямовуються вірою та афектом, а аж ніяк не раціо. Потрібний владі суспільний договір із такими громадянами легко встановити, а, точніше, зімітувати.

Оскільки, на думку відомих теоретиків, таких, наприклад, як Е. Кассіер, Е. Фромм, Г. Лебон [2-4], демократій другого типу сьогодні у світі більшість, то владні структури широко застосовують інструментальний вплив на масову свідомість.

Досі маючи деякі ознаки «таємного» для дилетанта знання, цей вплив насправді виявлений і різнобічно проаналізований. Відтак, когорта відомих учених, ряд яких указаний у попередній роботі, прагне зробити інформацію про систему маніпулювання свідомістю, цю «*summae technologiae*», знанням відкритим. Серед найсучасніших узагальнювачів усього цього теоретичного надбання особливо виділяється, на нашу думку, багатовекторний учений пострадянського тла С. Кара-Мурза, ґрунтовна соціально-філософська праця якого „Маніпуляція свідомістю” витримала вже кілька перевидань [5].

Заслугою цього автора є те, що він спирається на потужний філософський і взагалі гуманітарний експериментально підтверджений науковий підмурівок, закладений ще класиками Ренесансу й динамічно विकристалізований на межі ХІХ-ХХ ст. Попри деяку неklasичність викладу матеріалу книги й політичну упередженість автора, більш важливою для нас є його наукова позиція, проартикульована мета - *навчити розпізнавати* вплив на свідомість і *чинити йому конструктивний спротив*. Саме тому ми будемо послуговуватися результатами праці цього систематизатора й долучаємося до його мети.

Очевидно, треба погодитися з С. Кара-Мурзою й опініями численних класиків, які наводяться в його праці, щодо загальних фундаментальних принципів зміни свідомості маси. Їх загалом два. Маніпуляторів треба здійснити технологічний вплив *на мову та мислення* і *на емоційну сферу*.

Розглянемо наш об'єкт через призму цих принципів.

Особливістю людини є те, що серед сигнальних систем у неї домінує *друга*, за допомогою якої вона отримує опосередковану *знаками* інформацію, формує на її основі світоглядну картину (шаблон, динамічний стереотип), в яку «вписує» себе, ранжує цінності, алгоритмує власну поведінку в рамках можливості екстраполяції цього суб'єктивного шаблону у варіативне майбутнє. До того ж «другі знаки» взаємовпливають *на формування мислення*, оскільки воно своїми операціями послуговується засвоєними знаковими системами. І чим цих

знаків більше, тим мислення багатше. Це спрощена й цілком відома картина. Ми дійсно мешканці *логосфери* - світу слів, їхніх соціальних, особистісних контекстів та взаємовідношень.

Разом із цим, не слід забувати, що формування мови й мислення відбувається *тільки при соціальному впливі й лише за умови цього впливу*. Тобто якщо планомерно й цілеспрямовано впливати на інформацію, яку обробляє мислення (суто вербальну, текстову, іконографічну, числову тощо), то воно саме буде модифікуватися *потрібним маніпуляторів чином*. Наприклад, якщо *виключати* з обігу слова, узагалі не знайомити людей з ними, переслідувати тих, хто ними послуговується, натомість конструюючи *нові поняття з новим значенням*, то відповідно буде змінюватися оціночна картина себе і світу. *Сфера думок буде зрештою відбивати сконструйовану маніпулятором реальність - міф*. Це прекрасно проілюстровано, наприклад, конструюванням «новомови» в пророчій антиутопії Еріка Артура Блера «1984».

Чи спостерігаємо ми цей процес у загарбницькій війні з боку РФ? Безумовно, так. Як писалося нами раніше, *підміна понять* у хаотичному інформаційному потоці спостерігається ще на підготовчій фазі агресії - коли готувався соціальний ґрунт, потенційно полярний до окупантів.

Початок же мілітарної стадії неоголошеної війни РФ проти України з прямим втручанням російських збройних сил ми відраховуємо з 27 лютого 2014 року. Саме в ніч на цю дату перевдягненими російськими військовими було захоплено парламент і уряд АР Крим.

Однчасно із цим інформаційні канали агресора почали форсувати трансляцію на суспільство потоку політичних міфів, систему яких ми виявимо нижче. Наперед назвемо її «міфологія гібридної війни».

Умоглядно екстраполюючи цілком відомі бодай епізодично ерудованій людині міфи, які супроводжували військові конфлікти в давнині чи у ХХ ст., ми можемо передбачити існування ряду компонентів цієї міфології. У ній повинні відбиватися *сторони протистояння*, а також аналоги *надприродних опікунів*, які стоять за ними. Це типово, наприклад, для міфів про Троянську війну, для германо-скандинавських, християнських, арабських, Київської Русі, СРСР, коли хірджани, гридні, радянські чи інші солдати йшли в бій з гаслами „Один!”, „Перун!”, „Велич Аллаха!” або „За Сталіна!” тощо. Тут, імовірно, нічого не може змінитися.

Цілком зрозуміло, що ці чотири складові міфології наділятимуться полярними якостями - моральними, інтелектуальними тощо. Додамо, що система міфів *не повинна бути надто складною*, бо примітивізоване мислення соціального тла її просто не осягне.

Чи віднаходяться ці компоненти міфології *in vivo*? Очевидно, так. Розглянемо їх пильніше.

Міфи стосовно російських військ та їхніх наймитів. Щодо перших, то перебування їх у Криму та на Сході України *приховується* за допомогою «новоязу». Це потрібно РФ для того, щоб репрезентувати війну як «громадянську», про що буде сказано нижче. Російські солдати та військова техніка в Україні *нібито не існують*. Сентенція В. Путіна, що ніяких збройних сил РФ в Україні немає [6, 7, 10] - компактна парадигма цього міфу, і він заслуговує на назву, утворену з цих слів.

Байка про «іхтамнет» потужно транслюється абсолютною більшістю російських телеканалів і неодноразово відтворюється на рівні голови цієї держави [6, 7, 10, 13]. Отже, артикулятори з когорти ЗМІ-функціонерів тощо просто *не оперують* адекватними поняттями

«окупація», «окупанти», «російські військові», «захоплення чужих територій», «агресія», «інтервенція», «незаконний плебісцит». Замість них застосовуються (російською): «освобождение», «вежливые люди», «местная самооборона», «местные шахтеры и металлурги», «возвращение в родную гавань», «референдум», «помощь», «спасение».

Це робиться для дезінформації зовнішньополітичного світового товариства й громадян РФ, частина яких звинуватила б керівництво своєї країни у безпричинному нападі на мирного сусіда. Якщо ж траплялися технічні помилки, наприклад, явне захоплення солдат з РФ, то це пояснювалося тим, що вони нібито «зблукали», або приватно приїхали разом з панцерниками «у відпустку», або звільнилися у запас і за їх поведінку керівництво РФ не має нести ніякої відповідальності [14].

Цікаво, що суспільство маси АР Крим після формальної анексії РФ більше не потребувало міфу про «іхтамнет». Там керівник РФ тимчасово досяг власної імперської мети, а ця складова міфотворчості припинилася. Російські військові вже не називаються «ввічливими людьми» - вони вже там є. Раптово з'явилися. Матеріалізувалися разом з технікою.

На сході України міф «іхтамнет» діє, а місцевим озброєним маргіналам «новояз» дозволяє *самозаспокоїливо* й пафосно називати себе «ополченцями», а не керованими найманцями і бойовиками - тобто злочинцями. Вони, з позиції міфу, не займаються бандитизмом, відбором помешкань, автотранспорту, державних установ, промислових підприємств, катуваннями інакомислячих. Вони «освоюють», «визначають на нужди революції», проводять «референдуми». Підготовлене проросійське соціальне тло, ясна річ, не бачить підміни.

Міфи про українські військові сили. Тут технологи оперативно конструюють ряд вигаданих дискредитаційних історій про ЗСУ і «добробати». Новомова не шкодує жахливих семантичних барв - вони називаються «карателями», «силовиками», «натівським легіоном», «укропами», «українами», уже апробованими «бандерівцями», «правосеками» та «майдаунами». Їхній образ ретельно демонізується. Імовірна мета - *позбавити образ супротивника людських рис і перетворити на монстра*. Це він, *нелюдь*, розпинає хлопчика в трусиках, ґвалтує вагітних пенсіонерок, катує монтажною піною хворих на епілепсію, отрує воду, застосовує «фосфорні бомби» [12]. Знаково те, що до пропаганди цих патопсихологічних фантазій, наприклад про концентраційні табори і «двох російських рабів» активно залучаються навіть центральні російські телеканали.

Заради справедливості зауважимо, що окремі індивіди у ЗСУ і «добробатах» не є світочами духовності й високих моральних якостей, бо армія - зріз українського суспільства, а яке воно є - ми вже писали [1]. До речі, ми тут не є унікальними. В історії людства не було, немає й, напевне, не буде реально «ввічливої» війни і всуціль «ввічливих» військових. Скрізь і завжди війна супроводжується грубістю, екстремальними настроями, нетерпимістю до ворога чи співчуваючих ворогу. Тому грубощі, убога лексика й нетерпимість, які *зрідка* транслиуються деякими суб'єктами до цивільних, наприклад, при перетині лінії розмежування, з точки зору раціонально мислячої людини, дискредитує лише їх самих і далека від міфів про поїдання снігурів.

Постаті «могутніх покровителів» воюючих сторін у міфології виокремлюються також доволі явно.

Міфи про російське квазібожество. За «іхтамнетами» й «ополченцями» стоїть міфологізована персона

«героя» (В. Путіна). Над її сакралізацією російські ЗМІ, політично заангажована РПЦ й окремі пропагандисти працюють понад десятиліття. Контекст цього президента РФ компактно ув'язує і репрезентує цілу низку привабливих для примітивного мислення дочірніх легендарних дискурсів. Він і «правитель великої Росії», і «збирач земель російських», і «незворушний олімпієць», і «захисник православ'я», і «герой-мачо», і «повелитель тварин», і «підкорювач глибин», і трикстер-будівник «багатоходовок». Знаковим є те, що технологіями розробляється не лише постать «бога», але й формули поклоніння йому. Наприклад, з індуїзму калькується мантричний заклик *hare* («прийди»), з християнства - дискурс спасителя, а з неофашистських організацій, які квітнуть у РФ, - гасло «слава Росії». Не дивно, що сьогодні існують іконоподібні зображення В. Путіна, Й. Сталіна і є факти появи ритуалів публічного поклоніння їм [15, 16].

Міфи стосовно супротивників російського квазібога. Для зманіпульованої свідомості немає сумнівів, що Президент України є маріонеткою Білого Дому («піндосов», «америкосов» - новоязом) чи Євросоюзу («голубих еврокомиссаров»). Для дискредитації і США, і ЄС поширюються байки, що там мешкають виключно гомосексуалісти й збоченці. Оскільки П. Порошенко не розглядається як самостійна фігура, то саме Б. Обама, нібито зорганізував «протиправний заклот» у Києві і тепер підтримує «карателів». Звісно, серед «сил зла» тимчасово можуть виникати інші «інфернальні постаті», наприклад, К. Білт, Дж. Маккейн, Дж. Керрі, Р. Ердоган. У міфології гібридної війни ці сили загалом малюються слабкими, дефективними, але злими та підступними збоченцями. Епітети супротивників В. Путіна відповідні - насмішливого анатомо-фізіологічного, субкультурного, зоологічного чи расистського характеру. Вони, мешкаючи в середовищі, яке «загниває», брешуть [10, хв. 1] зловткнути прагнуть зашкодити В. Путіну, наприклад, увіткнути йому червоного «ножа в спину».

Отже, маємо тепер чотири передбачені складові в моделі міфології. На нашу думку, чітко простежуються також *байки про соціальне тло*, бо військове протистояння на сході нашої держави відбувається з потужним вектором впливу саме на нього. Зрозуміло, що «наше» і «їхне» тло забарвлюється маніпуляторами також полярним чином.

Очевидно, при загарбанні й тимчасовому утриманні окупантом ОРДЛО, йому потрібні *міфи про їхню самостійність та квазідержавність*, щоб утримувати ідею їхньої легітимності й соціально-політичної опозиційності до України.

Відтак, на момент написання цієї статті, технологічна маніпуляція вже тривало впроваджує й закріплює у свідомості «людини маси» хибні ідеї про якісь окремі країни - «ЛНР» і «ДНР».

Коли військові РФ й керовані ними посіпаки з місцевих озброєних маргіналів з причини ряду потужних чинників не змогли загарбати територію міфічної «Новоросії», байка про останню практично перестала трансливатися російськими ЗМІ - це слово майже повністю виходить з обігу «новоязу», як аналогічна «Жовторосія» - колоніальний проект Російської імперії рубежу XIX-XX століть [17, 18]. Передбачалося відторгнення від знесиленого Китаю частини його територій, їх русифікація як за рахунок переселення російських «казаков» і селян, так і за рахунок масового навернення місцевого китайського населення в православ'я. Про «Жовторосію» тепер пам'ятають лише вузькі фахівці, але термінологічне калькування очевидне.

Технологи маніпуляції масовою свідомістю зосере-

дилися на міфотворчості щодо симуляції самостійного політичного існування «ДНР» і «ЛНР». Тут виникає свій «парламент», свої лялькові «міністерства» і «міністри», «мери», «управління», «військові звання», «поліція», «банк». Місцеві ЗМІ транслиують десятки вигаданих історій про військові успіхи «ополченців» - наприклад, донецький аеропорт чи Маріуполь ними «звільнювалися» вже кільканадцять разів.

Треба констатувати, що фінансова, військова та керівнича підтримка РФ de facto призвели до існування «ДНР» та «ЛНР». Створена заздалегідь і затверджена у свідомості людини маси технологічна *fata morgana* сьогоденні підкріплюється хиткою, але все ж існуючою картинкою соціальних інститутів, насичених некваліфікованими, нефаховими і часто-густо хворими психічно маріонетковими персонажами зі злочинним минулим. Образно кажучи, тут нам згадується вже не Дж. Оруелл, а Джанні Франческо Родарі з його «Країною брехунів».

Тим, очевидно, гіршим буде психологічний стан маси, коли міф перестане підтримуватися, а віра в «героїв» «ополчення», лідерів «республік» та інші декорації примарної державності буде дискредитована - коли ці ідоли впадуть. Умоглядний аналіз важкого *абстинентного* стану десятків тисяч громадян України та доцільного ставлення до них є задачею наступних етапів дослідження. Ми розуміємо, що у ще гіршому стані будуть мільйони мешканців РФ, але автора цього циклу статей у першу чергу турбує доля співгромадян - українців (де б вони не мешкали - у Донецьку чи Дніпрі, Луганську чи Львові).

Відповідно, існує полярний продукт про «вороже середовище» - Україну. Міфологем у ньому декілька, і вони при мілітарній стадії *швидко пройшли ряд етапів* розвитку.

На початку, коли державні установи у АРК, Донецькій та Луганській областях почали захоплюватися замаскованими військами РФ та їхніми поки що нечисленними посіпаками, але до утворення «ДНР» і «ЛНР» та анексії Криму ще не дійшло, політичні проросійські сили, зокрема, Партія регіонів почала потужно виголошувати гасло «Донбас (Крим) не чують!».

Паралельно з викривленням інформації про Революцію Гідності як «сморідний табір», заколот ледарів і націоналістів у маніпулятивний інформаційний потік впроваджувалися відверто брехливі судження, що соціум сходу чи Криму не має до цього «заколоту» ніякого відношення, що поки «західняки» силою «майданутих» скидали В. Януковича, Донбас, наприклад, «годував Україну» [19]. Таким чином, Донбас і Крим нібито *обрали* і було активізоване гасло «Київ Донбасу не указ!».

Таким чином, проросійські політичні сили шляхом форсування ендогенного схизмогенезу нав'язували антидержавну політичну волю частині населення України. Пропагована вказаними політиками ідея про безглуздість повалення («нашого, донецького») президента нібито націоналістами наклалася на вже підготовлене й уже проросійське соціальне тло, нігілістичне до України. Це закономірно викликало обурення й протестні настрої. При цьому образ «ідейного ворога» давно був сконструйований і заготовлений - це «бандерівець», «западенець» і взагалі будь-хто, хто поважає українську культуру - мову, традиції тощо. Спрощено говорячи, ворог - це *українець узагалі*, який із суто фашистських мотивів постійно нападає й тримає в облозі уявну «російську фортецю».

Відтак не дивно, що захоплення адміністративних будівель і зривання державних прапорів України людьми маси сприймалося позитивно - так само як і дії

«іхтамнетів», самозваних ватажків колаборантів - «референдуми», лялькове «державотворення», рекрутування в «ополченці», «паради» полонених тощо.

У Криму відбувалися аналогічні процеси. Але, оскільки проросійські настрої тут були потужнішими, місцеві люди маси вели себе радикальніше - обшукували потяги, автотранспорт і серед пасажирів організовано шукали озброєних «українців». Відзначимо тут значно сильніші очікування на Росію і В. Путіна у месіанському контексті.

Як бачимо, дуже важко препарувати міфи про „Новоросію” (ДНР та ЛНР) і про Україну, бо вони подаються каналами маніпуляції як парні поняття - на контрасті контекстів.

Загалом Україна артикулюється міфом як політичне непорозуміння, яке виникло після розпаду СРСР. У неї немає і не може бути ніякої історії, окремої від Росії - «старшого брата», нібито політичної спадкоємиці Радянського Союзу. Недолугими показуються українська культура, мова, традиції, менталітет, висміюється інтелект мешканців - усе це подається з акцентом кепкування й цинізму при дикунському й войовничому ігноруванні чи викривленні історичних реалій - політичних, лінгвістичних, мистецьких тощо [8, хв. 4-5; 19, хв. 1-2].

Зазначимо, що байки, які несуть насмішку над українською культурою, розраховані переважно на мешканця РФ і стосуються нашої теми побічно.

Міфи, які масово клонуються й транслиуються на вже невідконтрольованих Києву територіях, розраховані не лише на блюзнірство, а на *культутивування афекту помсти* ворогам - «уक्रофашистам» (207 тисяч джерел в Internet), «націоналістам», «бандерлогам» і «правосекам» (400 тисяч джерел) і на *ідеї визвольної війни* проти них. «Укропія» (95 тисяч джерел), яку захопили ці міфічні істоти, таким чином, є ворогом *узагалі*.

Новомова конструює підмінні неологізми, найпоширенішими з яких є згадані вже «укропія» або «хунта», у якій правлять або невігласи, або жорстокі самозванці («кривавий пастор» тощо). Російська мова там нібито викорінюється, за повсякденне застосування її карають, населення насильно українізується, картина соціально-економічного життя «погана», влада «нелегітимна», там постійна політична криза тощо.

Додамо до цього, що виразним напрямком технологічного інформаційного продукту є поширення позиції стосовно «громадянської війни» в Україні. Цей міф пропагується проросійськими мас-медіа й окремими акторами, проте *не на території ОРДЛО*, бо вважати себе громадянами України люди маси тут не бажають. Однак він сьогодні популярний серед дезінформаторів на українському тлі, домінує у внутрішній пропаганді РФ, є непохитною аксіомою офіційної зовнішньої російської політики і прекрасно взаємодоповнює міф про відсутність в Україні тисяч російських військових.

Отже, ми можемо бачити, що загальною способом впливу на масову свідомість є побудова й динамічний розвиток багатоскладової міфології гібридної війни.

Спосіб упроваджується *засобами* конструювання й нав'язування мисленню емоційно насичених неологізмів, контекстів із числовою інформацією, підбором зорових образів та їх сакралізації чи інферналізації, впливом на акусферу, створенням гасел. Дійсно, в окремих районах України сьогодні повсюди майорять смугасті «прапори» «Д/ЛНР» з недолугою геральдиком, триколори РФ, так звані «георгіївські» стрічки; ТБ повідомляє про якісь фантастичні «перемоги» «республік», велич і мудрість її «вождів», наводяться вигадані й принципово неперевірені кількісні дані щодо тисяч оздо-

ровлених дітей чи ріст числа випускників місцевих «вишів», інша «статистика» про економічні чи соціальні «успіхи», на будинках накреслені графіті дворічної давності „Донбасс с Россией” чи „Украина мертва” тощо.

Розглянемо ці засоби (канали та інструментальні механізми маніпуляції) більш детально.

Використання електронних ЗМІ. Саме вони є найпотужнішим каналом, у який маніпулятор вміщує й постачає адресатові видозмінену картину світу. Пріоритетним сьогодні є споживання ТБ-продукту, бо це є міцною традицією в більшості сучасних суспільств. Ця щоденна безкоштовна «вистава», позбавлена необхідності пошуку альтернативної інформації, відволікає від буденності, дає ефект повноти, яскравості та цікавості бодай якоїсь частини життя людини маси [11, 12, 20]. Тобто більшість уже добровільно та пристрасно підключена до каналу трансляції інформації, який у війні використовується з метою підміни реальності, формування заданих симулякрів. С. Кара-Мурза говорить про ТБ як про наркотик і влучно застосовує тут відому платонівську легенду про ілюзію реальності на стіні печери. Тут додамо, що сучасні митці також продемонстрували ТБ саме як засіб агресорного впливу в політико-сатиричному фільмі 1997 року «Хвіст виляє собакою».

Практично всі наведені нижче засоби агресорної маніпуляції масовою свідомістю транслиються саме через канали ТБ. І більша частина вітчизняного інформаційного ТБ-продукту перебуває під контролем загарбника.

Використання ціннісно орієнтованих соціальних інститутів. Перебуваючи в стані дисфункції, інститути освіти, релігії й мистецтва також є каналами постачання потрібних маніпулятору еталонів, орієнтирів, знакових систем, парадигм та дискурсів некритично налаштованим людям (дітям, вірянам, фанам співаків чи акторів). Це особливо відчутно в ОРДІЛО, де вчителі зобов'язані проводити тенденційну політичну дезінформацію, але практично все тло України сьогодні перебуває під впливом РПЦ, кінематографічних продуктів, які поширюють міфи про непереборність російського солдата, поліцейського тощо.

Використання чуток. Цей канал має «підстраховочне» значення. Він застосовується в разі, коли ЗМІ не може дозволити транслювати абсолютну нісенітницю, бо аудиторія до неї ще не привчена. В аналізованій маніпуляції непідтверджена сенсаційна й часто брехлива інформація застосовується, відповідно, для сакралізації чи інферналізації частин міфології. Відомими є, наприклад, байки про танки «Абрамс» під Горлівкою (у яких сидять афроамериканські солдати), прильоти «Точки-У» в центр Донецька, концентраційні табори під Бахмутом тощо.

Прийом заборони альтернативних інформаційних джерел і репресій щодо інакомислячих. На тимчасово непідконтрольних українській владі територіях не транслюються ніякі інформаційні джерела, окрім міфотворчих. При цьому створюється ілюзія вибору різних каналів ТБ, радіостанцій, газет тощо. Однак, маючи різні назви, вони клонують задану інформацію, оточуючи нею індивідів. Зрозуміло, що громадяни, які відкрито поширюють іншу, жорстко санкціонуються, бо в міфі їм відведена відповідна роль «укропського шпигуна», «диверсанта» тощо.

Поширення політичної міфології в зовнішньополітичному просторі. Як відомо, маніпулятивний агресорний дезінформаційний продукт РФ перекладається англійською, іспанською, арабською, німецькою, французькою та іншими мовами світу й транслюється

через ТБ, Інтернет чи друком. Ця країна сьогодні посідає перше місце у світі за державними витратами на пропаганду.

Тотальна дезінформація. Цей засіб сьогодні домінує в російському впливові на маси. Відомо, що цілі міфотворчі «фабрики» створюють, модифікують і навіязують каналами, фактично, брехню. Цей засіб зміни свідомості, апробований пропагандистською машиною Й. Геббельса, забезпечується тисячами вигадок, інформаційних підрбок стосовно всіх виділених вище складових міфології: «іхтамнет», «ополченців», «карателів», «громадянську війну», «приховану руку» США чи президента РФ. Зазначимо, що останній вважає рейхсміністра народної освіти та пропаганди нацистської Німеччини «талановитою людиною», про що, не соромлячись, повідомив равінам [21].

Мовний редуційний і депресорний вплив на мислення. У статті вже багато говорилося про підміну мови «новоязом». При цьому С. Кара-Мурза, підсумовуючи наробок Ф. Ніцше, С. Московичі [22] та ін., наголошує, що має місце саме сугесторний вплив ємних і влучних слів. Іншими словами, думати й говорити небезпечно. Тобто вербальний потік регресивно діє на мислення, оскільки не лише пізнання, але й сфера спілкування змушує вносити корекцію в думки й поступово змінює ментальні стереотипи навіть стійких до маніпуляції особистостей. Відтак здатність до самостійних умовиводів притлумлюється, а об'єкт маніпуляції стає спроможний лише на відтворення заданих агресором понять і суджень. Функціонери мас-медіа не інформують, а коментують ними ж створену брехню, породжуючи нові нісенітници та навіязуючи людині маси потрібні «висновки».

Використання прамовних засобів. Легіон суб'єктів, які транслюють вербальний маніпуляторний потік по ТБ, тотально й нечистоплотно застосовує наукові здобутки психології невербального спілкування й риторики щодо позамовних засобів посилення впливу. Вони використовують ефекти багаторазового повторення, сенсаційності повідомлення або ошелешення високим темпом чи гучністю мовлення, застосовують доцільний пафос - сентиментальний, драматичний, героїчний тощо, організаційні чи логічні ластки при супереччі, відповідну агресивну жестикуляцію, епатаж, техніки утримання уваги.

Культивування заданого афективно-емоційного налаштування. Друга мішень - афективна сфера. Тут маніпулятор прагне до максимальної асоціативної насиченості трансльованих сенсорних образів - кольорів, жестів, або вербальних конструкцій на кшталт: «кров російських немовлят» [12], «укропїтеки», «родная гавань», «запах смерті», «радіоактивний попіл». Він намагається призвести до домінування в уяві й налаштуванні ряду заданих деструктивних емоцій. Розрахунок іде як на універсально поширені серед homo sapiens інстинкти (колективний, «свій-чужий», орієнтаційний, емпатію, тривожність, імпринтинг), так і на ту область колективного несвідомого, яка називається менталітетом. Спираючись на ці задатки, маніпуляція приводить до різкого загострення ледь не зоологічних проявів і перетворює частину соціуму ОРДІЛО та РФ на фашистську спільноту, віддану квазібожеству, етнічно ненависну, зверхню, демонструючи або страх, або різку агресивність, або ейфорію у відповідь на задані подразники.

Додамо, що деінтелектуалізація суспільства, змалювана нами раніше, значно полегшує маніпуляцію свідомістю мас, як і синергетичний ефект дії вказаних засобів.

Результуючий стан мисленнєвої сфери зманіпульованої частини суспільства замальовується С. Кара-Мурзою рядом понять: *аутистичність*, *некогерентність* та *шизофренізація*. На нашу думку, вони досить дискусивні й потребують додаткової сучасної апробації, бо в психіатрії та психології під ними розуміються конкретні нозологічні форми, які позбавляють відповідальності. Популяризація термінів, похідних від «аутизм» та «шизофренія», на нашу думку, небезпечна також тим, що призводить до бездумної стигматизації й викривленого тлумачення розладів мислення дилетантами.

Однак, послугуючись цими метафорами, дослідник змальовує цілком типові особливості зманіпульованого мислення. Для них характерні:

- *каналізація* пізнавальних процесів та емоційних станів (термін П. Жане [25]). Мислення, пам'ять, смаки людей, уява тощо шляхом привчення їх до стимулів обмеженого діапазону, налаштовується на побудову *заданої картини світовідчуття й ухиляється від отримання будь-якої альтернативної інформації*. Так, «громадяни» «Д/ЛНР» віднаходять або вигадують поодинокі ознаки «змін на краще» й на основі цих епізодичних подій (наприклад, десь відбувається ремонт дорожнього полотна) будують картину феєричного економічного та соціального прогресу «республіки». При цьому значне погіршення медичного забезпечення, рівня життя, якості продуктів харчування, відсутність правозахисту тощо до уваги *не беруться*. Людина не хоче розуміти, що дороги латають після того, як їх понівечили російські танки або цей ремонт відбувається на шляху до житла місцевого ватажка найманців. Простіше кажучи, світоглядна картина стає тенденційно упередженою та *втрачає реалістичність*.

Подібність до шизофренії чи аутизму тут хіба що в тому, що вся психічна сфера будує світоглядну *«капсулу»*, яка не може бути зрозумілою критично мислячою людиною. Але вказані хворі психічно не можуть бути осудними й *ніколи не утворюють політичних сил*;

- *широкий спектр порушень законів формальної логіки*, тобто *некогерентність* мислення - цей термін, застосований С. Кара-Мурзою, є цілком адекватним. Змінене мислення *без внутрішнього конфлікту* оперує неадекватними словами-назвами, поєднує поняття з протилежним значенням і суперечливі судження. Спроможність до істинних висновків також не спостерігається.

Прикладів цього величезна кількість, оскільки дослідники віднаходять *тисячі* випадків перекручення фактів, підробок, вигаданих брехливих «новин» [23, 24], які стають міфологемами. Вони, а також невідповідність очевидної реальності інформаційному потокові ЗМІ, не викликають у людей маси когнітивного дисонансу. Ось лише деякі приклади.

Власну сентенцію про відсутність військ РФ у Криму від 4 березня 2014 року В. Путін сам же спростував 17 квітня 2014 року [8]. Це не призвело до масового обурення ні в РФ, ні в Криму, ні в ОРДІЛО.

Слова президента РФ про те, що його солдати *для охорони українського населення* будуть стояти за *спинами громадянського населення* («жінок та дітей») [26], очевидно, означають зовсім не охорону, а тактику «живого щита» - військовий злочин. Але такий елементарний умовивід також став недоступний для редукованого мислення.

Байка В. Путіна, тиражована пропагандою, про «кризу влади» й «нелегітимний уряд» [8 хв. 3-4] в Україні повинна була б наштовхнутися на аргументи про те, що П. Порошенко був обраний Президентом легі-

тимно, бо вибори були узаконені обраною народом Верховною Радою - відтак, криза влади в контексті її легітимності - міф.

Інші приклади некогерентності:

- зомбована маса ОРДІЛО вважає, що порушувати перемир'я «нашим» (тобто бойовикам) можна, а «українопам» - ні;

- слово «хунта», яке у загальному значенні означає групу військових, що загарбала владу, до російської влади застосоване бути не може в принципі, а до української - цілком;

- стихійному «ополченню» чомусь *платять гроші* - це необхідно переводить їх у розряд «найманців». Питання на кшталт «Хто платить ці гроші?», «Чому вони є російськими рублями, звідки вони надходять?» також не виникають - тобто втрачена спроможність вибудовувати прості логічні ланцюги.

Очевидно, правим є професор С. Кара-Мурза, який, спираючись на Ф. Ніцше, А. Шопенгауера та Л. Леві-Брюля, робить висновок про те, що дисципліна мислення (логіка) з точки зору історії є відносно недавнім і нестійким здобутком людства й легко може бути знівельована маніпуляціями. Індивід маси легко переходить на принципово *інший* рівень рефлексії - *дологічний* - з елементами містичної і квазірелігійної віри.

На нашу думку, наведені *комплексні* зміни в психіці, у контексті нашої теми ємно й коректно відбиває поняття *наведена мілітаристична інфантилізація* маси.

Для чого ж потрібно російським й проросійським політичним «фабрикам міфів» культивувати незрілість психічних процесів і заданість психічних станів та новотворень маси? Цілі їх є, імовірно, такими.

1. Утримувати українських громадян в ОРДІЛО як політичну силу, різко опозиційну до українства для лобування за допомогою неї колабораціоністських, сепаратистських дискурсів і процесів. Варіанти максимальної бажаної для агресора мети - змусити Україну визнати незалежність цих терористичних квазідержав, створити прецедент добровільного відторгнення Україною власних земель і суспільств або примусити її до зміни Конституції, узаконити федералізацію, що послабить Україну економічно та ідеологічно, бо ідея унітарності, єдності нації буде дискредитована. Країну таким чином можна буде поділити шляхом активізації містечкових схизмогенетичних дискурсів - відділити апробованою технологією будь-який регіон, який «сподобався» антидержавному олігархові чи іноземному правителю.

2. Дезінформація українського суспільства для послаблення політичної волі. Виділена міфологема про «громадянську війну» сукупно з фактом офіційного невизнання АТО як визвольної війни, а також із продовженням ендегенних схизмогенетичних маніпуляцій дає ефект небажання частини українських громадян воювати за «зрадників» - Донбас, Луганщину та Крим. Доволі поширеною є політична позиція щодо необхідності припинення опору й погодження з від'єднанням від України «неукраїнських» земель. Тобто маємо формування зустрічних, «проукраїнських», але по суті сепаратистських дискурсів, протестних до української влади, яка, продовжуючи АТО, не хоче скинути з України «ярмо» ОРДІЛО. Але це «від'єднання» - яраз те, що треба агресорові - створення прецедентів і правової бази для розвалу унітарної країни. Тільки є ризик її розвалення руками різноманітних псевдопатріотів «зсередини».

3. Дезінформація людей маси у всій сфері прямого політичного впливу РФ. Негативний образ України та її збройних чи патріотичних сил і зовнішньополітичних

союзників, ретельно виписаний у міфології, дозволяє політичній верхівці РФ керувати масою шляхом *класичної ідеократії*. Тим самим у зманіпульованого населення поки що не виникає питань щодо справжніх причин російської агресії (більша частина маси цієї агресії не бачить), економічних збитків РФ, яких вона зазнає, тощо. Це потрібно також для профілактики протестних настроїв серед російських військових, які масово гинуть, їхніх родичів, для рекрутингу дезінформованих найманців із РФ, Білорусі, України, інших країн.

4. Дезінформація зовнішньополітичних сил. Віддалені від місць подій мешканці різних країн планети, які, споживаючи міфологічний ЗМІ-продукт, підпали під маніпуляцію, не розглядають РФ як агресора, не розуміють ризику для себе й не прагнуть чинити спротив одному з головних світових злодіїв сучасності. Політики, які репрезентують цю верству серед місцевих виборчих органів влади, переслідуючи власні цілі, артикулюють відповідні сентенції - це створює для загарбника певну опору на зовнішньополітичній арені.

Підсумовуючи, узагальнюючи й неминує спрощуючи загальну картину агресорного впливу Росії на масову свідомість як українського соціального тла, так і суспільств інших країн, ми можемо зробити такі **ВИСНОВКИ**.

1. Головним засобом маніпуляції масовою свідомістю, яку проводить російська політична верхівка, є прагнення до побудови і якомога більш потужної трансляції відносно цілісного інформаційного витвору, який ми називаємо "міфологія гібридної війни".

2. Ця міфологія, складаючись із п'яти взаємопов'язаних базових компонентів, формує або хибний, або містифікований образ опозиційних сил, а також соціального тла. При цьому міфологія може динамічно змінюватися й асимілювати в себе будь-який факт, подію, вислів політика тощо - будучи трансформованим, це все стає частиною міфології - міфологемами.

3. Засіб маніпуляції (міфологія) транслюється і навіюється цілою низкою способів, серед яких є як канали доставки політичних міфів, так і технічні інструменти впливу на масову свідомість. Каналами є спотворені до дисфункції політичної пропаганди соціальні інститути освіти, релігії та мистецтва. Але головним каналом є ЗМІ сучасного світу, які не передбачають її пошук, - тобто телебачення. Його нормальна функція також спотворюється, бо замість плюралістичного інформування відбувається навіювання заданих міфологем.

4. Така сугестія переслідує два головні принципи - потрібним маніпуляторів чином, але загалом депресивно, вплинути на мову та мислення і на сферу афектів маси. Така руйнація "культурного ядра" адресована кільком спільнотам: суспільство держави-жертви повинне після маніпуляції лояльно сприйняти загарбання її земель або хоча б чинити мінімальний спротив; соціум Росії повинен схвалювати хижацьку політику її керівників, а загальносвітове товариство - бути млявим і нерішучим.

5. Саме для реалізації цих принципів каналами маніпуляції транслюється широкий спектр риторико-лінгвістичних, у тому числі правових асоціативних, інструментів, постійний та нав'язливий вплив яких синергетично посилюється, а поля дії перетинаються. Зазначимо, що ні окремі епатажні російські журналісти, ні псевдонауковці, ні проросійські сили, які застосовують цю технологію, не є її новаторами чи винахідниками. У публіцистиці й політології сьогодні проходять апробацію образні поняття "геббельсівська пропаганда" (бл. 19 тис. посилань в Internet) і "чорні міфи", які

напрочуд тотожно відбивають комплекс інструментів маніпуляції масовою свідомістю [27]. Саме зазначений у назві практик і підвладні йому структури вперше в історії війн застосували той вплив, який повторює сучасний президент РФ як головний акціоформуючий актор мілітаристичної міфотворчості.

6. Оскільки небезпечні примітивізуючі технології впливу на масову свідомість, як наголошують класики, є традицією для сучасної політики, а тепер, як бачимо, навіть для військової агресії, то це потребує оперативних ґрунтовних наукових розвідок з метою повного викриття цих прихованих маніпуляцій, а також напрацювання механізмів опору їм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стругацький Василь. Агресорний технологічний вплив на масову свідомість на тлі східноукраїнського конфлікту. Підготовка ґрунту і перші міфи / Василь Стругацький // Схід. - 2016.- № 3 (143). - С. 101-109. doi: 10.21847/1728-9343.2016.3 (143).74859.
2. Кассирер Э. Техника современных политических мифов [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://read.virmk.ru/k/Kassirer.htm>
3. Фромм Э. Бегство от свободы. Человек для себя / Э.Фромм. - М. : АСТ, 2006. - 517 с.
4. Лебон Гюстав. Психология народов и масс / Гюстав Лебон. - СПб. : Академический проект, 2011. - 240 с.
5. Кара-Мурза С. Манипуляция сознанием / С. Кара-Мурза. - М. : Эксмо, 2005. - 832 с.
6. Інтерв'ю президента РФ російським журналістам щодо подій у Криму (4 березня 2014 р.) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=WFDFsnAsnoLQ>
7. Інтерв'ю президента РФ журналістам Lifenews. Мінськ. 29.04.2014 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=QLUBZpt64aI>
8. Аналітика Б. Немцова та Л. Мартинюка "Брехня Путіна про Україну" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=XaEN7wkcni>
9. Брехня російських ЗМІ про Україну - викриття у прямому ефірі [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=p1nhMGnMjdg>
10. Інтерв'ю президента РФ французьким журналістам. 4 червня 2014 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=LigIAozjfVI>
11. Журналістське розслідування "Як брешуть російські ЗМІ" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=e8Cwf9TKHfs>
12. Журналістське розслідування "Брехня кремлівських ЗМІ. Підбір прикладів" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=5nVN8qg-Ir4>
13. Журналістське розслідування еспресо tv. Детальне викриття міфу про відсутність військових РФ у Криму [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=FcPoNrQaHII>
14. Інтерв'ю В. Путіна російським журналістам про дезантників, які "заблукали". Серпень 2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=XfjvPB0jIZM>
15. Відеоряд фактів сакралізації зображень В. Путіна [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=YsWym4RMOQE>
16. Журналістське розслідування щодо факту освячення РПЦ зображення Й. Сталіна [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=VHu1E0XtdIA>
17. Додонов Р.О. Жовторосія: з історії "закритих" імперських проектів. Стаття на порталі Українського інституту

стратегій глобального розвитку і адаптації [Електронний ресурс]. - Режим доступу : https://uisgda.com/ru/zhovtorosya_z_stor_zakritih_mperskih_proektv.html

18. Левитовъ И. С. Желтороссія, какъ буферная колонія. (Докладъ, читанный въ Общемъ Собраніи Общества для содействия русской промышленности и торговли 16 мая 1905 г.). - СПб. : Тип. инж. Г. А. Бернштейна, Орловскій пер., № 1, 1905.

19. Журналістське розслідування "Russia not today" (№ 2) щодо висвітлення російськими ЗМІ подій Революції Гідності [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=3ToXImr-EcY>

20. Видання lenta.ru. 2.12.2013. Про специфіку подання російськими ЗМІ подій у Києві. Містить приклад характерного маніпулятивного відео Д. Кісельова [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://lenta.ru/articles/2013/12/02/maidan/>

21. Відеозапис висловлювання В.Путіна про талановитість Й. Геббельса на зустрічі з равинами. 11 липня 2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=zLEOIA5O8aw>

22. Московичи Серж. Век толп. Исторический трактат по психологии масс / Серж Московичи. - М. : Академический проект, 2011. - 396 с.

23. Бабіч Михайло. 15 міфів російської історії [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://blog.babich.me/2014/03/15-mifov-rossijskoj-istorii.html>

24. Експерти ЄС викрили тисячі брехливих сюжетів російської пропаганди. liveinternet.ru. 29 липня 2016 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.liveinternet.ru/users/5272452/post395388837/>

25. Термін "каналізація". Психологічна енциклопедія [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://gufo.me/content_psychologiya-34566.html

26. Фрагмент інтерв'ю В. Путіна російським журналістам. Весна 2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=TTzYiNc4B14>

27. Аналіз запозичень геббельсівської пропаганди у сучасних російських ЗМІ [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=kcRBsrUF-UQ>

Стругацкий Василий,

кандидат философских наук, доцент

АГРЕССОРНОЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЕ ВЛИЯНИЕ НА МАССОВОЕ СОЗНАНИЕ НА ФОНЕ ВОСТОЧНОУКРАИНСКОГО КОНФЛИКТА. МИФОЛОГИЯ МИЛИТАРНОЙ ФАЗЫ

Автор продолжает философское исследование агрессивного манипулятивного влияния на массовое сознание, которое является базовой составляющей захватнической войны Российской Федерации против Украины.

Выявляется комплекс политического мифотворчества во время ее военной фазы. Эта система мифологием получает название "мифология гибридной войны". Указывается, что ее внедрение и подмена ею реальности является способом манипуляции массовым сознанием. При этом также детализируются средства реализации этого способа и выделяются цели манипуляции. Кроме этого анализируются характерные изменения трансформированной картины психических процессов и состояний массы.

Ключевые слова: манипуляция сознанием; мифология гибридной войны; мифологема; некогерентность; каналізація мышлення; способ и средства манипуляции массовым сознанием.

Struhatskyi Vasyi,

PhD, Associate Professor

AGGRESSIVE TECHNOLOGIC INFLUENCE ON MASS CONSCIENCE AGAINST THE BACKGROUND OF THE EAST UKRAINIAN CONFLICT. MYTHOLOGY OF THE MILITARY PHASE

In this article the author continues his philosophical research of aggressive manipulative influence on mass consciousness, which is a basic component of the "hybrid war" Russian Federation against the Ukraine.

It identifies the system and components of political mythmaking during the military phase of the war. This system, according to the author, includes at least five basic mythological components: Russian and Russian-separatist troops, Ukrainian armed forces of confrontation "secret patrons" and the social background in which the conflict of people and "quasi-gods" occurs. This complex of interrelated myths gets the name "hybrid mythological war", and the parties of it are painted polar attributes - it is used as the sacralization and infernalization both individual persons and supra-individual entities.

The author thinks that the introduction into the mass consciousness of citizens of the Russian Federation, Ukraine and the world political community of this mythology and the substitution of its reality is a way of manipulating the mass consciousness. It also details the means of implementation of this method - the introduction of channels of mythology and numerous instrumental techniques, approved at the time by J. Goebbels propaganda machine. The targets of manipulation are allocated, which probably sets the aggressor (Russian Federation) within the same paradigm - strongly facilitate military phase undeclared war of aggression.

In addition, on the basis of existing reality material scientists previously studied the manipulation of the mass consciousness, analyzed the characteristic changes transformed the picture of mental processes and states.

Keywords: manipulation of consciousness; mythology hybrid war; mythology; nekoherentnist drain thinking; method and means of manipulating public consciousness.

REFERENCES

1. Struhatskiy, V. (2016), Aggressive technologic impact on mass consciousness against the background of East Ukrainian conflict. Setting the stage and first myths. *Skhid*, no. 3(143), pp. 101-109. doi: 10.21847/1728-9343.2016.3(143).74859.
2. Cassirer, E. (1990), Technique of modern political myths, *Bulletin of Moscow State University. Ser. 7, Philosophy*, № 2, 58 - 65, available at: <http://read.virmk.ru/k/Kassirer.htm>
3. Fromm, Erich (2006), *Escape from Freedom. Man for himself*, AST Publishing, Moscow, 517 p. (rus).
4. Le Bon, Gustave (2011), *Psychology of the masses and the peoples*, *Academic Project Publishing*, St. Petersburg, 240 p. (rus).
5. Kara-Murza, Sergei (2005), *Manipulation of consciousness*, *Eksmo Publishing*, Moscow, 832 p. (rus).
6. Interview of Russian President Russian journalists about the events in Crimea (March 4, 2014), available at : <https://www.youtube.com/watch?v=WDFsnAsnoLQ>
7. Interview of Russian President reporters Lifenews. Minsk. 29.04.2014, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=QLUBZpt64al>
8. Research and B.Nyemtsova L.Martynyuka «Lying Putin's Ukraine», available at: <https://www.youtube.com/watch?v=XaEN7wkcnih>
9. False Russian media of Ukraine - the exposure on the air, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=p1nhMGnMjdg>
10. Interview of Russian President French journalists. June 4, 2014, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=LigIAozjfVI>
11. Journalistic Investigation «As Russian media lie», available at: <https://www.youtube.com/watch?v=e8Cwf9TKHfs>
12. Journalistic Investigation «Lying Kremlin media. Selection examples», available at: <https://www.youtube.com/watch?v=5nVN8qg-Ir4>
13. Journalistic investigation espresso tv. A detailed exposure of the myth of the lack of military Fleet in Crimea, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=FcPoNrQaHII>
14. Interview Putin Russian journalists about the paratroopers who «lost». August 2014, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=XfjvPB0jIZM>
15. Відеоряд фактів сакралізації зображень В.Путіна, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=YsWym4RMOQE>
16. Journalistic investigation on the fact of the consecration of the Russian Orthodox Church image Stalin, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=VHu1E0XtdIA>
17. Dodonov, R.O. Zhovtorosiya: the history of «closed» imperial projects. Article on the portal of the Ukrainian Institute of Global Strategies and adaptation, available at: https://uisgda.com/ru/zhovtorosya-_z_stor_zakritih_mperskih_proektv.html
18. Levitov, I.S. (1905), *Zheltorossiya, kak buffer koloniya*. (Doklad, read unto Obschem Sobranii sodeystviya Society for Russian industry and trgovii May 16, 1905), Type. Ing. G. Bernstein, St. Petersburg.
19. Journalistic investigation «Russia not today» (# 2) on the media coverage of the Russian Revolution Advantages of events, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=3ToXImr-EcY>
20. Publication lenta.ru. 02/12/2013. On the specifics of Russian media presentation of events in Kiev. Contains typical example of manipulative video D.Kiselova, available at: <https://lenta.ru/articles/2013/12/02/maidan/>
21. Videotape expression of talent Y.Hebbelsa Putin at a meeting with Ravin. 11 July 2014 r., available at: <https://www.youtube.com/watch?v=zLEOIA5O8aw>
22. Moscovici, Serge (2011), *Age of crowds. The historical treatise on mass psychology [translated]*, *Academic Project*, Moscow, 396 p. (rus).
23. Babich, Michael. 15 myths of Russian history, available at: <http://blog.babich.me/2014/03/15-mifov-rossijskoj-istorii.html>
24. EU experts exposed thousands of false stories of Russian propaganda. liveinternet.ru. 29 July 2016, available at: <http://www.liveinternet.ru/users/5272452/post395388837/>
25. The term «drainage». Psychological Encyclopedia, available at: http://gufo.me/content_psy/kanalizacija-34566.html
26. Detail of Putin's interview to Russian journalists. Spring 2014, available at: <https://www.youtube.com/watch?v=TTzYiNc4BI4>
27. Analysis of borrowings Goebbels propaganda in modern Russian media. <https://www.youtube.com/watch?v=kcRBsrUF-UQ>

© Стругацький Василь

Надійшла до редакції 15.08.2016